

KRİZE MÜDAHALEDE KULLANILAN BAŞA ÇIKMA STRATEJİLERİ ENVANTERİ: GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI¹

COPING STRATEGIES USED IN CRISIS INTERVENTION SCALE: A VALIDITY AND RELIABILITY STUDY

Dr. Bahar METE-OTLU

Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi,
Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, Buca-İZMİR
bahar.mete@deu.edu.tr

Prof. Dr. Ferda AYSAN

Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi,
Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, Buca-İZMİR
ferda.aysan@deu.edu.tr

ÖZET

Bu çalışmada, ilköğretim ve ortaöğretim okullarında görev yapan okul psikolojik danışmanlarının krize müdahalede kullandıkları başa çıkma stratejilerini ölçmek amacı ile bir ölçek geliştirilmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu İzmir ili merkez ilçelerinde görev yapan 257 okul psikolojik danışmanı oluşturmaktadır. Katılımcıların %70'i (n=180) kadın, ve %30'u (n=77) erkektir. Ölçeğin yapı geçerliliğinde açımlayıcı faktör analizi ve doğrulayıcı faktör analizi kullanılmıştır. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda, ölçeğin dört faktörlü bir yapıya sahip olduğu belirlenmiştir. Bu boyutlar; (a) sosyal destek olma, (b) başa çıkma becerileri kazandırma, (c) kriz durumunun değerlendirilmesi ve (d) sosyal ağ oluşturma olarak belirlenmiştir. Cronbach alpha iç tutarlık katsayısı ölçeğin bütünü için .91 olarak hesaplanmıştır. Sonuç olarak, ölçeğin okul psikolojik danışmanlarının krize müdahalede kullandıkları başa çıkma stratejilerini ölçmede geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu kanısına varılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Krize müdahale, krize müdahalede kullanılan başa çıkma stratejileri envanteri, okul psikolojik danışmanları, geçerlik, güvenilirlik

ABSTRACT

The purpose of the study is to develop a scale to measure school counselors' coping strategies in crisis situations. The sample of the study consists of 257 school counselors working in the city centre of Izmir, of which 70% (n=180) are women and 30% (n=77) are men. Structural validity of the scale was investigated both by using exploratory factor analysis and confirmatory factor analysis. Exploratory factor analysis showed that, the scale has a structure consisted of four subscales. These are; (a) "evaluation of crisis situation", (b) "providing social support", (c) "constituting social network" and (d) "acquiring coping skills". The Cronbach alpha was calculated to be .91. In conclusion, it can be stated that the scale is a valid and reliable instrument to measure school counselors' coping strategies used in crisis intervention.

Keywords: Crisis intervention, coping strategies crisis intervention scale, school counselors, reliability, validity

GİRİŞ

1950'lerden beri okullarda yaşanan kriz olaylarının sayısında artış görülmektedir. 1960'lı ve 1970'li yıllarda meydana gelen, ani gelişen sosyal değişimler, daha önceden olmadığı kadar çeşitli ve ciddi krizlere eşlik etmiştir. Özellikle son yıllarda şiddetten madde bağımlılığına, ergen hamileliğinden yeme bozukluklarına kadar ortaya çıkan problemlerde kayda değer bir artış olduğu ve gençliğin yaşadığı zorluklarla başa çıkma konusunda güçlükler yaşandığı görülmektedir (King vd., 1999). Çocuk ve ergenler de yetişkinlere benzer olarak yaşamlarının pek çok döneminde kayıp, doğal afet,

¹ Bu çalışma yazarın "Mate-Otlu, Bahar (2011). *Okul Psikolojik Danışmanlarının Krize Müdahalede Kullandıkları Başa Çıkma Stratejilerinin İncelenmesi: İzmir İl Örneği*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İzmir." adlı kaynağına dayalı olarak hazırlanmıştır.

kaza vb. pek çok kriz yaşayabilmektedirler. Okullar bu tip zorlukların atlatılmasında olumlu etkiye sahip olmalıdır (Slaikeu, 1990).

Kriz durumuyla karşı karşıya kalan bireyin dikkat, düşünme, hatırlama yeteneği ve sosyal becerileri olumsuz olarak etkilenmektedir. Kriz durumlarında psikolojik denge bozulabilmekte ve iyi olma duygusu yitilebilmektedir. Krizden yalnızca kriz durumunu yaşayan birey olumsuz etkilenmeyip kriz durumlarına tanıklık eden diğer bireyler de birtakım zorluklar yaşayabilmektedirler. Alan yazında kriz durumlarına tanıklık eden bireylerin, depresif ve hiperaktif belirtiler gösterdikleri ve karmaşa duygusu yaşadıklarına dair bulgular yer almaktadır (Pynoos, 1994). Bu bağlamda okullarda yaşanan kriz durumlarından öğrencilerin ve okulun tüm güvenliğinin olumsuz etkilendiği söylenebilir. Bu olumsuzluklarla baş etmek için okul personeli, hem krize hazırlıklı olmalı, hem de krizden sonraki başa çıkma donanımı konusunda kendilerini geliştirmelidirler. (Lazzara, 1999: 9).

Krize müdahale hizmetleri, koruma ve iyileştirme amaçlarına yönelik olarak verilmektedir. Krize müdahalenin zamanında yapılması ve uygun müdahalenin yapılması bireyin yaşadığı zorlukların üstesinden gelmeyi kolaylaştırmaktadır. Doğru yaklaşımların kullanıldığı bir müdahale sürecinin sonunda bireyin kriz öncesi dönemindeki işlevselliğine kavuşması, hatta önceki durumuna göre daha iyi olması beklenebilir (Sayıl, 1992: 4-5).

Okul psikolojik danışmanları, gerek okul dışında gerekse okul içinde oluşan pek çok durumun keşfedilmesi ve bu konularda öğrencilere yardımcı olunması konusunda krize müdahalede önemli bir role sahiptirler (Melton, 2010). Güncel medyada yer alan intihar haberleri ile artan intihar girişimi oranları, cinayet, tehdit ve okulları etkileyen diğer trajediler, okullardaki toplum güvenliği için ileriye dönük, önleyici, tüm okul personelinin krize müdahale sürecinde rol ve sorumluluklarının önceden belirlendiği gelişimsel plânları gerekli kılmıştır (James ve Gilliland, 1997).

Psikolojik danışmanların krize müdahalede kullandıkları başa çıkma stratejilerindeki yeterliliklerinin, karşılaştıkları krizleri etkili bir şekilde çözebilmede önemli bir faktör olduğu bilinmekle birlikte becerilerin değerlendirilmesi ile ilgili bir çalışma olmaması dikkat çekicidir. Bu çalışmada okullarda görev yapmakta olan psikolojik danışmanların krize müdahale becerilerine sahip olmalarına ilişkin farkındalıklarının artması ve mevcut durumun ortaya konması açısından bir ölçek hazırlanması planlanmıştır.

Yöntem

Deneme Formunun Oluşturulması

Araştırmanın amacı doğrultusunda, ilgili alan yazın incelenmiş böylece ölçekte yer alması düşünülen alt boyutlar belirlenmiştir. Veri toplama yöntemi olarak “yarı yapılandırılmış görüşme” tekniği kullanılmıştır.

Rastlantısal yolla seçilen 60 okul psikolojik danışmanı ile yapılan görüşmelerde toplanan veriler bilgisayara aktarılmış, okul psikolojik danışmanlarına ait görüşlerden oluşan bir veri seti oluşturulmuştur. Elde edilen nitel veriler, açık kodlama yöntemiyle değerlendirilmiş ve yanıtlar içerik analizi yapılarak ölçek maddelerine dönüştürülmüştür. Hazırlanan ölçeğin psikometrik (faktör analizi, geçerlik ve güvenilirlik) değerlendirme çalışmaları yapılarak nihai ölçeğin oluşturulması yoluna gidilmiş ve “Krize Müdahalede Kullanılan Başa Çıkma Stratejileri Envanteri” (KBSE)’nin taslağı hazırlanmıştır. Ölçek taslağı ile ilgili olarak uzman görüşlerine başvurularak gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Ölçek, katılımcıların okullarda son 6 ay içerisinde karşılaştıkları kriz durumlarını göz önünde bulundurarak, kriz durumlarında kullandıkları başa çıkma stratejilerinden her bir ifadeye, ne

kadar katıldıklarını “Tamamen Katılıyorum”, “Katılıyorum”, “Kararsızım”, “Katılmıyorum” ve “Hiç Katılmıyorum” şeklinde ifade edilen beş dereceden birini işaretlemelerine dayanmaktadır.

Çalışma Grubu

Ölçeğin geliştirilme sürecinde, İzmir İli kent merkezinde yer alan ilköğretim ve ortaöğretim okullarında görev yapan 257 kişilik okul psikolojik danışmanına, ölçeğin deneme formu uygulanmıştır. Rastlantısal yolla seçilen grubun 180’i kadın, 77’si ise erkektir.

Verilerin Analizi

Araştırmada geçerlik çalışması için açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Güvenirlik çalışması için ise iç tutarlılık katsayıları Cronbach alpha kullanılarak hesaplanmıştır.

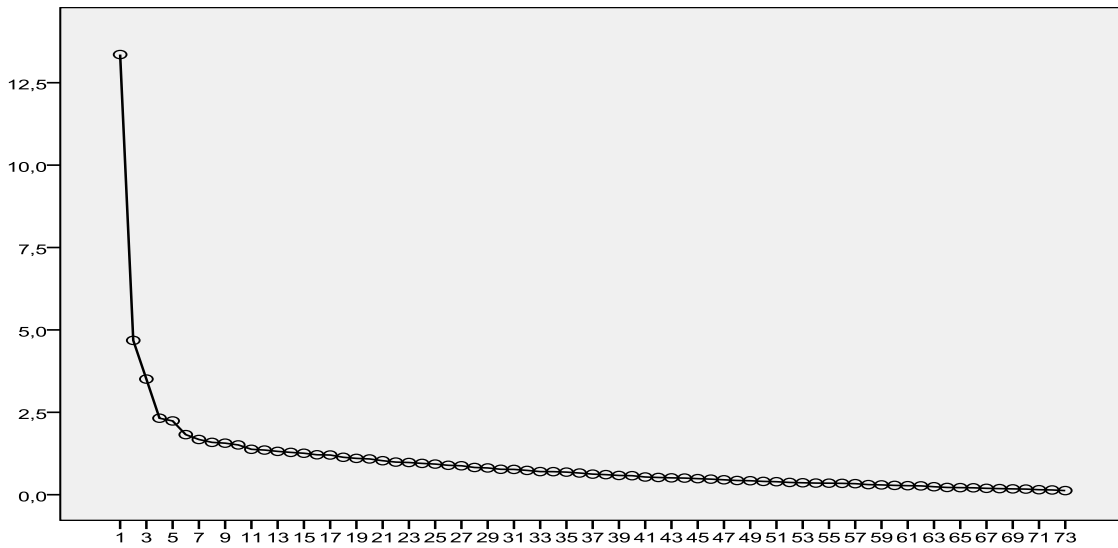
Bulgular

Geçerlik Çalışması

Ölçek maddelerinin ölçmeyi amaçladığı konuları dengeli olarak temsil edebilmesi için kapsam geçerliği ve ölçeğin hangi özelliği ölçtüğünü incelemek için ise görünüm geçerliğine bakılmıştır (Tavşancıl, 2002). KBSE’nin görünüm geçerliğini sağlamak için uzman görüşleri alınmıştır. Ölçeğin yapı geçerliğinin belirlenmesi ve alt ölçeklerin oluşturulması için faktör analizi yapılmıştır.

Yapılan ilk açımlayıcı faktör analizinde dik döndürme yöntemi (Varimax methods) kullanılarak özdeğerleri 1’in üzerinde olan faktör yapıları incelenmiştir. Analiz sonucunda KMO değeri .83, Batlett katsayısı ise 7669.46 ($p=.000$) olarak belirlenmiştir. Faktörleşme için yeterli küreselleşme değerlerinin olduğu gözlenerek faktörlere ait özdeğerler incelenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda, özdeğeri 1’in üzerinde olan toplam 21 faktör olduğu ve bu faktörlerin toplam varyansın % 65.23’ünü açıkladığı bulunmuştur. Ölçekteki faktör sayısını sınırlamak amacıyla özdeğer çizgi grafiği incelenmiş ve kırılma noktasının belirlenmesi yoluna gidilmiştir. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen özdeğer çizgi grafiği Şekil 1’de sunulmaktadır.

Şekil 1
Açımlayıcı Faktör Analizi Sonucunda Elde Edilen Öz-değer Çizgi Grafiği

Şekil 1’de görüldüğü üzere, dördüncü faktöre kadar ciddi bir kırılmanın olduğu, ancak beşinci faktörden sonraki faktörlerin birbirine oldukça yakın olduğu belirlenmiştir. Bunun üzerine, açımlayıcı

faktör analizi dört faktör üzerinden sınırlandırılarak yinelenmiştir. Elde edilen faktör yükleri aşağıda Tablo 1’de sunulmuştur.

Ölçeğin geçerliğinin belirlenmesi amacıyla yapılan faktör çözümlemesi sonucunda ölçekte; (a) sosyal destek olma, (b) başa çıkma becerileri kazandırma, (c) kriz durumunun değerlendirilmesi ve (d) sosyal ağ oluşturma olarak tanımlanan dört alt boyut oluşmuştur. Ölçekten eksi değer taşıyan 2 madde, hiçbir boyuta girmeyen 3 madde ve faktör yükü .40’ın altında kalan 10 madde çıkarılmıştır (Balcı, 2000; Büyüköztürk, 2008, Tavşancıl, 2002). Ayrıca faktör yükü .40’ın üzerinde olduğu halde, içinde yer aldığı alt boyutta yer almaması gerektiği kanısına varılan 10 madde ile birlikte toplam 25 madde ölçekten çıkarılmıştır. Böylece, 73 maddelik ölçek, 48 maddelik nihai ölçeğe dönüştürülmüştür. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen faktör yapısı ve madde faktör yükleri Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Açımlayıcı Faktör Analizi Sonucunda Elde Faktör Yapısı ve Madde Faktör Yükleri

Maddeler	Faktör Ortak Varyansı	Faktör 1	Faktör 2	Faktör 3	Faktör 4
66. Önceliklerini belirlemesine yardım ederim	.557	.729			
62. Kriz süresince bireyin durumunu gözlemlerim	.545	.715			
73. Yaşadığı güçlükleri anlamaya çalışırım	.553	.712			
70. Gelişim dönemi genel özelliklerini anne-babalara anlatırım	.521	.699			
68. İlgi duyduğu sosyal faaliyetlere yönlendiririm	.483	.687			
69. Yaşadığı travmayı güvendiği ve destek olabilecek kişilerle paylaşması için onu cesaretlendiririm	.495	.665			
58. Bireye gerçeği kabullenebilmesi için destek olurum	.464	.649			
59. Kendisiyle ilgili olumlu ve olumsuz algıları hakkında konuşurum	.399	.622			
44. Çözüm önerileri üretirken önerilerin gerçekçi olması için uğraşırım	.456	.605			
63. Ailede bireye etkili destek sağlayabilecek kişiyi bulup, onun desteğini sağlarım	.441	.595			
65. Birey için güvenli bir ortam sağlarım	.508	.567			
52. Kriz durumunun yaşamına getireceği değişiklikleri anlamasına yardım ederim	.373	.555			
37. Sorunun kontrol altına alınması için yardımcı olacağımı açıklarım	.335	.530			
36. Durum yatışınca kadar kişiyi hayatta tutmaya çalışırım	.316	.511			
53. Müdahalede bireysel farklılıkları göz önünde bulundururum	.360	.509			

35. Hayata bağlayacak plânlar yapmasına yardımcı olurum	.489	.479			
33. Kabullenme sürecini kolaylaştırmaya çalışırım	.433	.470			
54. Krizle ilgili yaptığım ilk görüşmenin rahatlama duygusuyla bitmesini sağlarım	.222	.434			
48. Bireyin krizi nasıl algıladığını anlamaya çalışırım	.350	.424			
7. Problem çözme becerisini geliştirmeye çalışırım	.582		.734		
17. Yaşadığı durumla ilgili güvensizliğini yenmesine yardımcı olurum	.585		.715		
4. Yeteneklerini ve güçlü yönlerini belirleyip, bunların farkına varmasını sağlarım	.530		.691		
13. Bireyin sosyal ilişkilerini kuvvetlendirmesine yardımcı olurum	.511		.682		
12. Alternatif çözümleri araştırmasına yardım ederim	.502		.675		
3. Yaşadığı duruma uygun başa çıkma davranışları göstermesine yardımcı olurum	.464		.664		
22. Kendine güvenini kazanması için desteklerim	.583		.657		
6. Doğru karar verebilmesi için desteklerim	.479		.644		
20. Duygularını açıkça ifade edebilmesi için cesaretlendiririm	.438		.523		
21. Kriz öncesi yaşantısına dönmesi için onu desteklerim	.330		.502		
10. Sağlıklı iletişim kurma yollarını öğretirim	.330		.450		
8. Çözüme yönelik kısa süreli görüşmeler yaparım	.242		.406		
31. Öfke ile başa çıkma yollarını öğretirim	.390		.400		
71. Ailenin krizle ilgili değer yargılarını dikkate almam	.535			.694	
72. Kriz durumuyla ilgili konuşmamaya dikkat ederim	.454			.671	
46. Kriz durumlarında her şeyin zamanla kendiliğinden geçeceğini söylerim	.369			.593	
14. Sosyal çevreyi (aile, arkadaş, okul ve toplum) müdahale plânının dışında tutarım	.379			.571	
64. Görüşme sırasında yeterince ortaya konmayan tepkilerini dikkate almam	.311			.523	
55. Yakın çevresinin olaya ilişkin tepkileriyle ilgilenmem	.251			.501	
51. Bireyin kriz durumuyla ilgili toplumsal beklentileri üzerinde durmam	.361			.496	

45. Sadece sahip olduğu başa çıkma davranışlarıyla çalışırım	.255			.491	
67. Durumuyla ilgili tanı koymaya çalışırım	.272			.450	
30. Kriz durumunu görmezden gelirim	.257			.448	
61. Çözümler hakkında değil probleme yönelik konuşurum	.207			.446	
24. Kriz ekibini devreye sokarım	.534				.690
26. Sakıncası yoksa arkadaşlarına ve öğretmenine durum hakkında bilgi veririm	.500				.607
25. Psikososyal müdahale uygulamam	.414				.605
27. Benzer yaşantıları olan kişilerle görüştürürüm	.366				.571
32. Yasal boyutu var ise adli kurumları haberdar ederim	.357				.549

Doğrulayıcı Faktör Analizi

Doğrulayıcı faktör analizi, açımlayıcı faktör analizi modelinin bir uzantısıdır (Lee, 2007; Yılmaz ve Çelik, 2009: s. 53'teki alıntı). Maruyama (1998)'ya göre doğrulayıcı faktör analizi, daha önceden tanımlanmış ve sınırlandırılmış bir yapının, bir model olarak doğrulanıp doğrulanmadığının test edildiği bir modeldir (Akt. Çokluk vd., 2010: 275). Doğrulayıcı faktör analizi, yapı geçerliliğinin değerlendirilmesi amacıyla, daha çok ölçek geliştirme ve geçerlilik analizlerinde kullanılır. Bu analizlerde, önceden belirlenmiş ya da kurgulanmış bir yapının doğrulanması amaçlanmaktadır. Doğrulayıcı faktör analizi, gizil değişkenler arasındaki ilişkileri betimleyen model ile elde edilen verinin ne oranda uyduğuna ilişkin ayrıntılı istatistikler sunar (Sümer, 2000). Araştırmada KBSE'nin yapı geçerliliğinin belirlenmesi amacıyla doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Böylece açımlayıcı faktör analizi sonucu elde edilen yapının bir model olarak doğrulanıp doğrulanmadığı test edilmiştir. Yapılan doğrulayıcı faktör analizinin uyum indeksleri Tablo 2 de verilmiştir.

Tablo 2. Doğrulayıcı Faktör Analizi Uyum İyiliği İndeksleri

χ^2/sd	GFI	AGFI	RMSEA	RMR	SRMR	CFI	NFI	NNFI
2.116	0.92	0.90	0.058	0.041	0.069	0.95	0.91	0.95

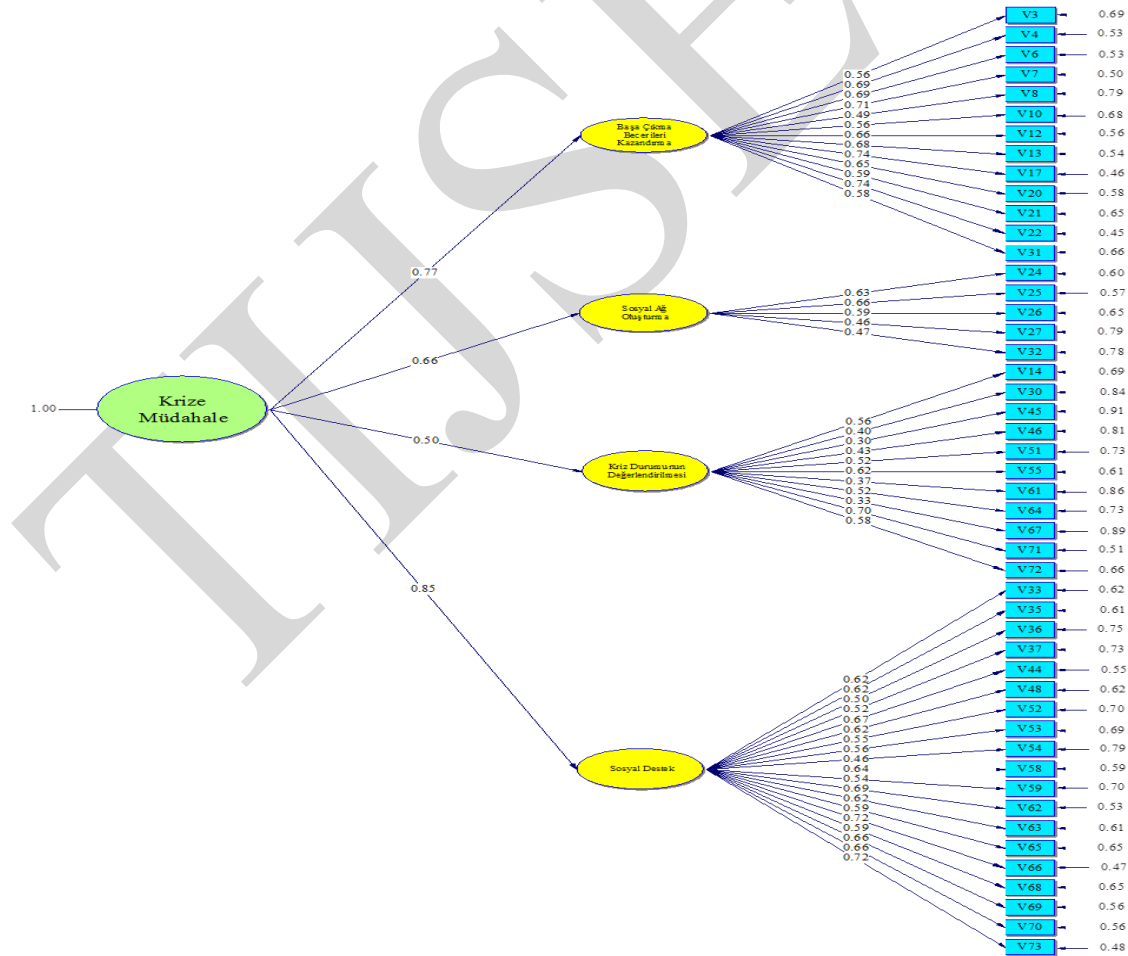
Tablo 2'de görüldüğü gibi, χ^2 /serbestlik derecesi oranı 2.116 olarak elde edilmiştir. Kline (2005) ve Sümer'e (2000) göre büyük örneklemelerde bu oran mükemmel uyuma işaret etmektedir. Uyum iyiliği indeksi (GFI) değeri olan 0.92, Schumacker ve Lomax (1996), Hoper, Coughlan ve Mullen (2008), Kelloway (1989) ve Sümer'e (2000) göre mükemmel bir uyumu göstermektedir. Hooper, Coughlan ve Mullen (2008) ve Sümer'e (2000) göre, standartlaştırılmış uyum indeksi (AGFI) için 0.95 mükemmel bir uyumu gösteren bir kesme noktası olarak kabul edilmiştir. Yapılan doğrulayıcı faktör analizinde bu indeks 0.90 değerindedir. Bu değer iyi bir uyumu gösterdiği söylenebilir. Yaklaşık hataların ortalama karekökü (RMSEA) değeri tabloda görüldüğü gibi 0.058 olarak belirlenmiş olup bu değer, Hu, Bentler (1999) ve Thompson'a (2004) göre iyi bir uyum derecesini göstermektedir. Ortalama hataların karekökü (RMR) ve standartlaştırılmış ortalama hataların karekökü (SRMR) değerleri sırasıyla 0.041 ve 0.069 çıkmıştır ve bu değerler Brown (2006), Bryne (1994), Hu ve Bentler'a (1999)

göre mükemmel bir uyum derecesini göstermektedir. Son olarak orantılı uyum indeksi (CFI), normlaştırılmış uyum indeksi (NFI) ve normlaştırılmamış uyum indeksi (NNFI) sırasıyla 0.95, 0.91 ve 0.95 değerlerini almıştır. Hu ve Bentler (1999), Sümer (2000), Thompson (2004), Kelloway (1989), Schumacker ve Lomax (1996) ve Tabachnick ve Fidell (2001)’e göre bu indeksler mükemmel bir uyumu işaret etmektedirler. Doğrulayıcı faktör analizi modeli için elde edilen uyum iyiliği sonuçları incelendiğinde, indekslerin analiz için yeterli düzeyde değerlere sahip olduğu görülmektedir. Tablo 3’de ölçeğin faktörleri ve maddelerine ilişkin standartlaştırılmış parametre tahminlerinin yer aldığı model sunulmuştur (Akt. Çokluk vd., 2010: 271).

KBSE, toplam puanı alınabilen ve dört alt faktörlü olan bir ölçme aracı olduğu için ikinci düzeyde doğrulayıcı faktör analizi yapılması uygun görülmüştür. Şimşek (2007), doğrulayıcı faktör analizinde kuram oluşturma veya test etmek amacına vurgu yaparak doğrulayıcı faktör analizinde ikinci düzeydeki analizin birinci düzey analize oranla daha çok anlam taşıdığını belirtmektedir. Alt ölçeklerin parametre değerleri incelendiğinde ölçeğin faktörlerine ilişkin tüm maddelerin standartlaştırılan parametre değerlerinin .30-.74 arasında değiştiği gözlenmektedir. Bu değerlere bakılarak “Kriz Müdahalede Kullanılan Başa Çıkma Stratejileri Envanteri”nin “Başa çıkma Becerileri Kazandırma”, “Sosyal Ağ Oluşturma”, “Sosyal Destek Olma” ve “Kriz Durumunun Değerlendirilmesi” düzeylerini belirlemede kullanılabilir bir ölçme aracı olduğu söylenebilir.

Tablo 3. İkinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi Modeli

KBSE'nin Güvenirlik Çalışması

Bu çalışmada, ölçeğin güvenirliğini belirlemek için Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı hesaplanmış ve alfa değeri .91 olarak bulunmuştur. Ayrıca alt boyutlar için alfa değerleri “sosyal destek olma” alt boyutu için .92; “başa çıkma becerileri kazandırma” alt boyutu için .86; “kriz durumunun değerlendirilmesi” alt boyutu için .77; “sosyal ağ oluşturma” alt boyutu için .68 olarak bulunmuştur. Ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışmasına ilişkin değerler Tablo 4’te özetlenerek sunulmuştur.

Tablo 4. Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmasına İlişkin Değerler

Ölçek ve Alt Boyutları	Cronbach Alpha İç Tutarlılık Katsayısı	Öz Değerleri	Toplam Varyansı Açıklama Yüzdesi	İlgili KBSE Maddeleri
KBSE (Genel)	.911		% 41.3	
Alt Boyutlar				
Sosyal Destek Olma	.917	11.85	% 24.19	66, 62, 73, 70, 68, 69, 58, 59, 44, 63, 65, 52, 37, 36, 53, 35, 33, 54, 48
Başa Çıkma Becerileri Kazandırma	.861	3.41	% 6.97	7, 17, 4, 13, 12, 3, 22, 6, 20, 21, 10, 8, 31
Kriz Durumunun Değerlendirilmesi	.768	3.03	% 6.18	71, 72, 46, 14, 64, 55, 51, 45, 67, 30, 61
Sosyal Ağ Oluşturma	.680	1.94	% 3.96	24, 26, 25, 27, 32

Tablo 4’te görüldüğü üzere “Sosyal Destek Olma” alt boyutu toplam varyansın % 24.19’ünü, “Başa Çıkma Becerileri Kazandırma” alt boyutu toplam varyansın % 6.97’sini, “Kriz Durumunun Değerlendirilmesi” alt boyutu toplam varyansın % 6.18’ini, “Sosyal Ağ Oluşturma” alt boyutu toplam varyansın % 3.96’sını ve ölçeğin geneli ise toplam varyansın % 41.3’ünü açıklamaktadır. Bir faktörde yüksek düzeyde ilişki veren maddelerin oluşturduğu bir küme olduğu zaman bu bulgunun maddelerin birlikte bir kavramı veya faktörü ölçtüğü anlamına geldiği belirtilmektedir. Faktör yük değerinin % 45 ya da daha yüksek olması seçim için iyi bir ölçü olarak kabul edilmektedir. Ancak uygulamada az sayıda madde için bu sınır değer % 30’a kadar indirilebileceği ifade edilmektedir (Büyüköztürk, 2008: 124). Bu noktada oluşturulan ölçeğin, toplam varyansın % 41.3’ünü açıklamasının yeterli düzeyde olduğu söylenebilir.

Tartışma ve Sonuç

Bu araştırmada, ilköğretim ve ortaöğretim okullarında görev yapan okul psikolojik danışmanlarının krize müdahalede kullandıkları başa çıkma stratejilerini belirlemek için geliştirilmiş “Kriz Müdahalede Kullanılan Başa Çıkma Stratejileri Envanteri”nin geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılmıştır. Katılımcılar, okullarda yaşadıkları kriz durumlarında kullandıkları başa çıkma stratejilerini göz önünde bulundurarak ölçekte belirtilen ifadelere ne kadar katıldıklarını “Tamamen Katılıyorum”dan “Hiç Katılmıyorum”a uzanan beş seçenektan birini işaretlemektedirler. KBSE; (1) sosyal destek olma, (2) başa çıkma becerileri kazandırma, (3) kriz durumunun değerlendirilmesi ve (4) sosyal ağ oluşturma boyutlarından oluşmaktadır. Alt boyutlardan, “Sosyal Destek Olma” alt boyutunun Cronbach alpha iç tutarlılık katsayısı .92; “Başa çıkma Becerileri Kazandırma” alt boyutunun .86; “Kriz Durumunun Değerlendirilmesi” alt boyutunun .76 ve “Sosyal Ağ Oluşturma” alt boyutunun .68, ölçeğin bütünü için tutarlılık katsayısı ise .91’dir. Bu değerlerin istenen değerler

olduğu ifade edilebilir. Ölçeğin toplam varyansı açıklama yüzdesi 41.3'tür. Özdeğerleri ise "Sosyal Destek Olma" alt boyutunda 11.85; "Başa Çıkma Becerileri Kazandırma" alt boyutunda 3.41; "Kriz Durumunun Değerlendirilmesi" alt boyutunda 3.03 ve "Sosyal Ağ Oluşturma" alt boyutunda 1.94'tür.

Elde edilen veriler doğrultusunda, KBSE'nin okul psikolojik danışmanlarının kriz durumlarında kullandıkları başa çıkma stratejilerini ölçmede kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu belirtilebilir. Bu alandaki çalışmalar incelendiğinde, genellikle danışman becerilerini ölçmeye yönelik ölçeklerin bulunduğu, ancak özellikle krize müdahaleye yönelik bir ölçeğin bulunmadığı dikkat çekmektedir. Bu nedenle, bu ölçeğin Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık alanında yapılacak çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir. KBSE'nin psikolojik danışmanların kriz durumlarında kullandıkları stratejileri ve bu stratejiler ile ilişkili olduğu düşünülen değişkenleri araştırmak isteyen araştırmacılar için uygun bir ölçme aracı olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda, geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılan KBSE'nin krize müdahale ile ilgili araştırmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Aguilera, D.C. (1998). *Crisis intervention: Theory and methodology* (8th ed.). St. Louis, MO: Mosby.
- Aksoy, H. H. ve Aksoy, N. (2003). Okullarda Krize Müdahale Planlaması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 36, 1-2, 37-49.
- Aysan, F. (1988). Lise öğrencilerinin stres yaşantılarında kullandıkları başa çıkma stratejilerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. Yayınlanmamış doktora tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Balci, A. (2000). *Sosyal Bilimlerde Araştırma, Yöntem Teknik ve İlkeler*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Baldwin, B.A. (1978). A paradigm for the classification of emotional crises: Implications for crisis intervention. *American Journal of Orthopsychiatry*, 48, 538-51.
- Barrera, M.J., Sandler, J., & Ramsey, T.B. (1981). Preliminary Development of A Scale College Students. *American Journal of Community Psychology*, 9, 4, 435-447.
- Barry, P. D., & Farmer, S. (2002). Mental Health and Mental Illness. www.mja.com.au/public/mentalhealth/articles/.../rosen.html. adresinden 30.06.2010 tarihinde indirilmiştir.
- Büyüköztürk, Ş. (2008). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Compas, B.E., Connor-Smith, J.K., Saltzman, H., Thomsen, A.H., & Wadsworth, M. (2001). Coping with stress during childhood and adolescence: Progress, problems and potential. *Psychological Bulletin*, 127, 87-127.
- Çakır, Y. ve Palabıyıkoglu, R. (1997). Gençlerde Sosyal Destek-Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeğinin Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması. *Kriz Dergisi*, 5, 1, 15-24.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G., ve Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik*. Ankara: Pegem Akademi.
- Donovan, H. (1995). The P.L.A.C.E. Crisis Intervention Model: Emotional First-Aid. Guides - Non-Classroom. Eric-Ebsco. <http://nj8bs2kt8z.cs.serialssolutions.com/resultFrameset.jsp> adresinden 24.06. 2010 tarihinde indirilmiştir.
- Eaton, Y., & Ertl, B. (2000). The comprehensive crisis intervention model of community Integration, Inc. Crisis services. In A. R. Roberts (Ed.) *Crisis intervention handbook: Assessment, treatment, and research* (2nd Ed., 373-387).
- Gilliland, B., & James, R. (1997). *Crisis intervention strategies*. Scarborough: Brooks/Cole Publishing Co.
- Greenstone, J. L., & Leviton, S. C. (1993). *Elements of crisis intervention: Crises and how to respond to them*. Pacific Grove, CA: Brooks/Cole Publishing Co.

Hoff LA. (1984). *People in crisis: understanding and helping*. 2nd ed. Menlo Park, California: Addison Wesley.

Hutchison C.(1999).Social support: factors to consider when designing studies that measure social support. *J AdvNurs*, 29, 1520-6.

King, K. A., Price, J. HI, Telljohann, S.K., Wahl, J. (1999). How confident do high school counselors feel in recognizing students at risk for suicide? *American Journal of Health and Behavior*, 23, 6, 457–467.

Langford A., Bowsher J., Maloney J.P., &Lillis P.P. (1997). Social support: a conceptual analysis. *J AdvNurs*, 25, 95-100.

Lazzara, K. C. (1999). Crisis and the schools: A survey of current response. Ph.D., University of Kansas.

Melton, B. (2010). *Crisis in the schools*. M.Ed., LPC, is a school counselor at Navarro Academy, an alternative school in San Antonio, Texas, and a former board president of the American School Counselor Association. <http://Crisis in the SchoolsAmerican School Counselor Association.mht> adresinden 07.06.2010 tarihinde indirilmiştir.

Myer, R. A. (2006). Ph. D. Understanding Assessment for Crisis Intervention. Northern Illinois University. Dept. Off Ed. Psych., Counseling, and Special Ed. Northern Illinois University.

Palabıykoğlu, R. (2000). Sağlığın Bozulmasına Bağlı Kriz Durumu: Başa ıkma. *Kriz ve Krize Müdahale*. Ankara Üniversitesi Psikiyatrik Kriz Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları No: 6.

Pitcher, G.,& Poland, S. (1992). *Crisis intervention in the schools*. New York: Guilford Press.

Poland, S., Pitcher, G., &Lazarus, P. J. (1995). Best practices in crisis intervention. In Thomas & J. Grimes (Eds.), *Best Practices in school psychology* (vol. 3, pp. 445–458). Washington, DC: National Association of School Psychologists.

Pynoos, R.S. (1994). *Traumatic stress and developmental psychopathology in children and adolescents*. Lutherville, MD: Sidran Press.

Roberts, A. R. (2002). Assessment, Crisis Intervention, and Trauma Treatment: The Integrative ACT Intervention Model. *Brief Treatment and Crisis Intervention*, 2, 1–21.

Roberts, A. R. (2005). Bridging the past and present to the future of crisis intervention and crisis management. In A. R. Roberts (Ed), *Crisis intervention handbook: Assessment, treatment, and research* (3rd ed.,pp. 3-34). New York: Oxford University Press.

SayıI, I. (1992). Olađanst Kořullarda Krize Mdahalenin Yeri ve nemi. *Kriz Dergisi*, 1, 1, 4-7.

Slaikeu, K.A. (1990). *Crisis intervention: A hand book for practice and research* (2nd ed.). Needham Heights, MA: Allyn& Bacon.

Sorias O. (1988). Sosyal desteğin değerlendirilmesi: toplumdun seilmiş bir rneklemle sosyal ağın yapısal özellikleri ile algılanan destek. *Psikoloji Semineri*, 6, 23-40.

Szer, Y. (1992). Psikiyatride Kriz Kavramı ve Krize Müdahale. *Kriz Dergisi*, 1, 1, 8-12.

Stevens, B. A., & Ellerbrock, L. S. & ERIC Counseling and Student Services Clearinghouse. (1995). Crisis intervention [microform] : an opportunity to change / by Brenda A. Stevens and Lynette S. Ellerbrock ERIC Clearinghouse on Counseling and Student Services, Greensboro, NC.

Smer, N. (2000). Yapısal Eşitlik Modelleri. *Trk Psikoloji Yazıları*, 3, 6, 49-74.

şimşek, . F. (2007). *Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş Temel İlkeler ve LISREL Uygulamaları*. Ankara: Ekinox.

Tavşancıl, E. (2002). *Tutumların llmesi ve SPSS ile Veri Analizi*. Ankara: Nobel Yayınları.

Taylor, S. (1998). *Coping Methods*. Psychosocial Working Group. [http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:e8j2PsJnaUgJ:www.macses.ucsf.edu/research/psychosocial/coping.php+Taylor,+S.+\(1998\).+Coping+Methods.+Psychosocial+Working+Group.&cd=2&hl=tr&ct=clnk&gl=tr](http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:e8j2PsJnaUgJ:www.macses.ucsf.edu/research/psychosocial/coping.php+Taylor,+S.+(1998).+Coping+Methods.+Psychosocial+Working+Group.&cd=2&hl=tr&ct=clnk&gl=tr) adresinden 25.06.2010 tarihinde indirilmiştir

- Winey, L. L. (1996). A Personal construct model of crisis intervention counseling for adult clients. *Journal of Constructivist Psychology*, 9, 2, 109–126.
- Yılmaz, V. ve Çelik, H.E. (2009). *Lisrel ile Yapısal Eşitlik Modellemesi -I*. Ankara: Pegem Akademi.

Extended Abstract

In recent years, it is observed that the crisis situations increased due to social changes effects. It is seen that the problems like violence, adolescent pregnancy, eating disorders are increased hellaciously. Besides, the young have difficulty to cope with these problems (King et. al., 1999). The person who is faced with crisis situation is effected negatively about caution, consideration, remembering and social skills. In crisis situations, psychological balance can be destroyed and general well-being can be wasted. The crisis situations effect both the persons who experience crisis and the persons who bear testimony to crisis. There are findings about persons who bear testimony to crisis, can have complex feelings and they can show depressive and hyperactive symptoms (Pynoos, 1994). Also, it is seen that school counselors are unprepared about crisis intervention. In this context, it is necessary to improve counselors' skills about crisis intervention in schools. Not only the counselors but also the other school personals should learn their roles and responsibilities in crisis process. This study constructed as two phased. In the first part of the study, in order to determine items in the scale, the researcher interviewed with 60 school counselors who studied in primary and high schools. The school counselors selected randomly. After interviews, the school counselors' opinions which they used in crisis situations were converted to the scale items. At the same time, crisis intervention strategies in literature were investigated. Then pilot scale was prepared. In the second part of the study, the pilot scale was applied to 257 school counselors (180 female, 77 male) who studied in primary and high schools. After validity and reliability studies, the ultimate scale was constituted. Two types of analysis were performed in the process of the development of the scale. A four factor model of the scale was confirmed by the use of exploratory factor analysis. The confirmatory factor analysis indicated that a four factor model was confirmed and consisted of 48 items. The fit indices all seem to indicate a good fitting model. The Eigen values of subscales ranged between 1.9 and 11.8. The total variance explained 41.3 % of the scale. The Cronbach alpha of the whole scale was calculated as .91. Internal consistencies of the four subscales are as follows: providing social support (nineteen items, $\alpha = .92$) acquiring coping skills (thirteen items, $\alpha = .86$) evaluation of crisis situation (eleven items, $\alpha = .78$) and constituting social network (five items $\alpha = .68$). The psychometric properties of Crisis Intervention Strategies Inventory (CISI) are found to be acceptable. The validity and reliability studies showed that the scale is a solid instrument that can be used to measure the coping strategies of school counselors in crisis situations.